

§9A-4

Doaibmangeatnegasvuohta praksisas

5 geatnegasvuoda

- Čuovvut mielde
- Bissehit
- Dieđihit
- Guorahallat
- Álggahit doaibmabijuid

2 Bissehit

Geatnegasvuohta mannat gaskii lea čadnon negatiivvalaš dáhpusaide mat gevvet justa dalle, maid don ieš oainnát, ja mat ain gevvet – sihkkaris áicamat.

- Dát sáhttet ovdamearkka dihtii leat
- Bissehit hoigamiid dahje doarrumiid
 - Bissehit negatiivvalaš giellageavaheami
 - Bissehit cielahemiid
 - Bissehit bahádallamiid
 - Bissehit olgguštemiid
 - Bissehit loavkašuhhtimiid sosiála mediain

Lea maiddái dehálaš ahte don bissehat go eahpidat, go ohppiid dagut, kommentárat, geahčastagat ja sajusteamit imaštahttet dahje fuolastuhttet.

Bissehanvuohki ferte leat dohkálaš ja heivvolaš bissehit negatiivva dáhpusa. Dáiddát dárbašit veahki mielbargis? Bissehanvuohki galgá maiddái váldit vuhtii ohppiid geaidda ášši gullá.

3 Dieđihit

Geatnegasvuohta dieđihit guoská dutnje gii barggat skuvllas/SAÁO:s, jus don jáhkát dahje dieđát oahppis ii leat oadjebas ja buorre dilli.

- Sáhtát várohit dahje beassat diehtit go
- Oahppit muitalit
 - Fuolaheaddjit muitalit
 - Don dahje du mielbargit várohit dahje fuobmájit dan

li galgga vuordit dieđiheamis, seammás ii leat vejolaš dieđihit buot dáhpusaid mat dáhpuhuvvet ovttá beaivvis. Muite dattetge ahte ovttaskasdáhpus mii orru leamen vigiheapme dahje dušši ollesolbmuid, sáhttá leat duodalaš mánáide ja nuoraide, ja dat sáhttá gullat loavkašuhhtindábiide. Vai fuobmáši dái, de fertejit skuvllas leat rutiinnat das ahte ollesolbmot jámma sáhttet ovttas háleštit das maid oidnet ja čuovvut mielde ja bissehit.

1 Čuovvut mielde

Dus, gii barggat skuvllas/SAÁO-ortnegis, lea geatnegasvuohta čadat čuovvut mielde das mii dáhpuhuvvá ohppiid gaskka. Skuvllas galgá leat vuogádat mii sihkkarastá ahte juohke bargi dahká dan, earret eará bearráigeahččanortnegiid bokte ja jámma kártet psykososiála birrasa. Lea rektora ovddasvástádus ráhkadit buoriid vuogádagaid mat erenoamážit áimmahuššet:

Gos lea dárba čuovvut mielde?

Ovdamearkkat dása sáhttet leat dihto guovllut skuvlašiljus, feaskárat, hivesgat, molssodanlanjat, lášmmohallansála, kantiidna, aula, SAÁO, leaksoveahkki, skuvlageaidnu, skuvlabusse ja neahhta dahje sosiála mediat.

Goas lea dárba čuovvut mielde?

Ovdamearkkat sáhttet leat erenoamáš áigemuttut, doalut, doaimmat, fágat dahje sirdindilálašvuodát.

Muite!

Doarjut loavkašuhhton olbmo berre álo leat oassi bisseheamis.

Ráva!

Sáhttá leat vuogas ahte bargit hárhjehallet bissehit buori lánkai. Neaktin bargiidveagas sáhttá leat hui vuogas. Dalle lehpēt dii buorebut ráhkkanan gieđahallat gáibideaddji dáhpusaid go dat gevvet.

4 Guorahallat

Go rektor lea ožžon dieđiheami mas várohuvvo dahje lea dihtosis ahte muhtun oahppis ii leat buorre ja oadjebas skuvlabiras, de lea dehálaš guorahallat ášši vuodalaččat.

Jus skuvla geavaha menddo unnán áiggi, ii ge leat systemáhtalaš guorahallanbarggus, de lea stuorát riska ahte oahppi dilli ii buorrán. Vearrámus dilis sáhttá oahppi dilli vearáskit.

Guorahallamat galget sihkkarastit ahte skuvla oazžu buori bajilgova áššis ja ráhkada duodáštusaid mat dorjot dán. Buori duodáštusaid ovdamearkkat sáhttet leat kártemiid analysat, áicannotáhtat, ságastallanloggat ja digitála luottat.

- Skuvla berre guorahallat ášši ja
- Ságastallat ohppiin
 - Ságastallat oahppi fuolaheddjiiguin
 - Ságastallat eará ohppiiguin
 - Geavahit ii-anonyma kártema, omd. Spekter
 - Systemáhtalaččat áicat ohppiid ovttasdoaibmama
 - Iskat digitála luottaid

Gean lea dárba čuovvut mielde?

Muhtun mánát ja nuorat sáhttet eanet gillát loavkašuhhtima dahje eanet loavkašuhhtit go earát. Mánát leat hearkkit iešguđet lánkai ja dárbašit lassí várjaleami. Oktovuohtha, áiestus, hedjonan doaibmanávccat, seksuálalaš sodju, sohkaalleidentitehta, osku ja etnisitehta sáhttet leat riskabealit.

Mas mii galgat čuovvut mielde?

Sirkularen, fátmasteapmi ja imaštallan leat golbma buori čoavddasáni. Sirkuleremis lea sáhka váccašit dahje geavahit čalmmiid oaidnit ohppiid ovttasdoaibmama. Fátmasteamis lea sáhka ahte don aktiivvalaččat beroštit ohppiid doaimmain, omd. searvvat ságastallamiidda, stohkosiidda ja doaimmaide. Imaštallamis lea sáhka bisánit ja iskat lea go hoigamis, kommentárain ja sullasaččain duodaleappot duogáš.

5 Álggahit doaibmabijuid ja árvvoštallat

Go čájehuvvo ahte oahppis ii leat oadjebas ja buorre skuvlabiras, de galgá skuvla álggahit heivvolaš doaibmabijuid vai oahppis fas šaddá oadjebas ja buorre dilli.

Doaibmanplána

Skuvla galgá ráhkadit čálalaš plána, doaibmanplána, mii čilge doaibmabijuid mat álggahuvvojit, ja goas daid galgá árvvoštallat. Skuvla galgá árvvoštallat doaibmabijuid daid guorahallamiid vuodul mat leat dahkkon. Muhtun doaibmabijut heivejit omd. bissehit givssideami, ja eará negatiivva dáhpusat ges gáibidit eará doaibmabijuid.

Oahppi oaivil ja oahppi buoremus

Oahppis lea riekti guldaluvvot doaibmabijuid válljemis, ja lea vuogas fátmastit váhnemiid bargui. Skuvla galgá jotkkolaččat árvvoštallat leat go doaibmabijut oahppi buoremussii, ja heivejit dasa ahte oahppi oazžu oadjebas ja buori skuvlabirrasa.

Duodáštus

Dasa lassin ahte doaibmanplána ráhkaduvvo, de ferte skuvla duodáštit mat doaibmabijut dat rievtti mielde čadahuvvojit.

Muite!

Doarjut loavkašuhhton olbmo berre álo leat oassi bisseheamis.

Ráva!

Sáhttá leat vuogas ahte bargit hárhjehallet bissehit buori lánkai. Neaktin bargiidveagas sáhttá leat hui vuogas. Dalle lehpēt dii buorebut ráhkkanan gieđahallat gáibideaddji dáhpusaid go dat gevvet.

Negatiivvalaš dilálašvuodát maid dieđát

